

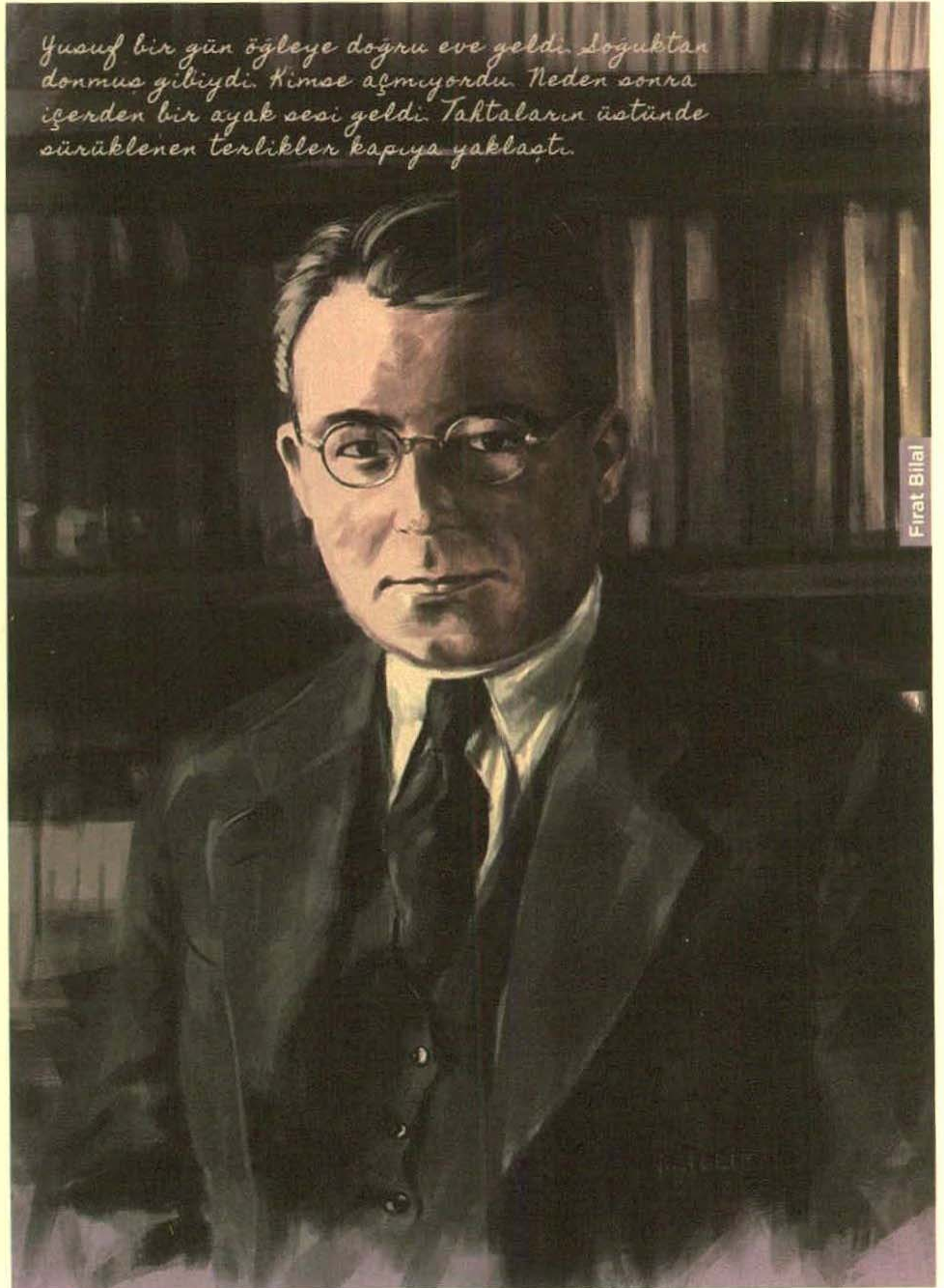
80 YAŞINDA; HÂLÂ GENÇ, HÂLÂ İSYANKAR...

“ Bugün 80. yaşını kutladığımız bu eseri ve kahramanı özelinde **Sabahattin Ali**, hem edebiyatımıza ölümsüz bir eser hem de toplumsal zihniyetimize başkaldıran bir genç tipi kazandırmıştı.

Sabahattin Ali romanları, hikayeleri ve şiirleriyle olduğu kadar hayatı ve fikirleriyle de edebiyatımızın gelmiş geçmiş en önemli isimlerinden biri. Ne yazık ki zorluklarla geçirdi hayatını ama baskılara boyun eğmedi. Hapisten çıktıktan sonra art arda yazdığı hikaye kitaplarıyla edebiyat dünyasına kendisini kabul ettirmişti. Ününü perçinleyen eseri ise, ilk romanı *Kuyucaklı Yusuf* oldu. Bugün 80. yaşını kutladığımız bu eseri ve kahramanı özelinde **Sabahattin Ali**, hem edebiyatımıza ölümsüz bir eser hem de toplumsal zihniyetimize başkaldıran bir genç tipi kazandırmıştı.

Sabahattin Ali'nin siyasi tavrının ve yazdıklarının o yıllarda Türkiye'de egemen olan kesimleri rahatsız ettiğini biliyoruz. Rahatsızlık giderek linç kampanyasına dönüştü ve **Sabahattin Ali**'ye işinden el çektirildi. Ancak iş işten geçmiş, bedelini hayatıyla ödeyeceği isyan ateşini *Kuyucaklı Yusuf*'un eliyle tutuşturmuştu **Sabahattin Ali**.

Haksızlık etmemek için kısa bir hatırlatma yapalım: Türk anlatı geleneğinde meşru bir isyanı başlatan kahraman sayısı az değil. Halk edebiyatından Köroğlu'nu, Dadaloğlu'nu, Pir Sultan Abdal'ı anmakla yetinelim. Modern edebiyattaki ilk örnek ise Ömer Seyfettin'in *Yalnız Efe*'sidir. Cumhuriyet dönemi Türk romanında isyan teması ise Nâzım Hikmet'in açtığı yoldan ilerleyen

Yusuuf bir gün öğleye doğru eve geldi. Loğuktan donmuş gibiydi. Kimse açmıyordu. Neden sonra içerden bir ayak sesi geldi. Tahtaların üstünde sürüklenen tenlikler kapuya yaklaştı.

bir avuç yazarın 1930'lardan sonra kaleme aldığı bir avuç roman -Sadri Ertem'in *Çıkrıklar Durunca* (1931), Kemal Ahmet'in *Sokakta Harp Var* (1932), Sabiha Sertel'in *Çitra Roy ile Babası* (1937), **Sabahattin Ali**'nin *Kuyucaklı Yusuf* (1937), Ahmed Sevengil'in *Köyün Yolu* (1938), Reşat Enis Aygen'in *Afrodite Buhranından Bir Kadın* (1939)- ile başlar. Orhan Kemal'i, **Yaşar Kemal**'i, Kemal Tahir'i ve 40'lı yıllardan sonra gerçekçiliğe bağlanan diğer yazarları etkileyen işte bu süreçtir ve sürece Nâzım Hikmet ile **Sabahattin Ali**'nin etkisi, gerek fikirleri gerek yapıtlarının edebi düzeyi ile belirleyicidir.

Bundan böyle Cumhuriyet dönemi Türk romanında yeni bir tema ve yeni bir insan tipi öne çıkacaktı; eşitsizliğin, hukuksuzluğun ve hatta vicdansızlığın hüküm sürdüğü toplumsal hayatın farkına varan, bu düzene isyan eden bir insan tipi... Kuyucaklı Yusuf, bu roman kahramanlarının en tipik ve en parlak örneklerinden birisidir.

Kuyucaklı Yusuf'un hikayesi 1903 yılında Nazilli yakınlarındaki Kuyucak köyünde başlar. Ailesini eşkıyaların öldürdüğü küçük Yusuf, kaymakam tarafından himaye edilir. Kaymakam Salahattin Bey Edremit'e tayin olunca onu da yanına alır. Karısı Şahinde'nin çığ davranışlarına rağmen Yusuf'u kızı Muazzez'den ayırmadan büyütür. Kader ağlarını örmüş, Yusuf ve Muazzez birbirlerine bağlanmıştır. Ne var ki kirli, yozlaşmış, güçlülerin dilediğince at oynattığı, paranın padişah olduğu bir dünyada Kaymakam Salahattin Bey'in ölümünden sonra korunaksız kalan Yusuf ve Muazzez için felaket kaçınılmazdır. Şehirler tuzak olmuştur Yusuf'a, bundan böyle onun meskeni dağlardır: "Yusuf bir oraya, bir de önündeki toprak yığınına baktı. Dişlerini ve yumruklarını sıkı, dudaklarını ısırıldı; buna rağmen gözlerinden yanaklarına doğru iri damlalar yuvarlanmaya başladı. Bu yaşlar bütün manzarayı örtüvermişlerdi. Kollarının yeni ile gözlerini sildi. Hayvanına atladı. Bir kere daha dönüp geriye baktıktan ve ömrünün en korkunç senelerinin geçtiği bu kasabaya yumruğunu uzatıp tehdit eder gibi salladıktan sonra, atını ileriye, dağlara doğru sürdü. İçindeki bütün yıkıntılara, bütün kederlere rağmen başını yere eğmek istemiyordu. Matemini ortaya vurmadan tek başına yüklenecek ve yeni bir hayata doğru yürüyecekti."

ŞİİRİN ROMANI, ROMANIN ŞİİRİ

Sabahattin Ali'nin "Dağlar" adlı şiiri ilk defa *Atsız Mecmua*'da 1931'de yayımlanmıştı. Bu şiiri -ya da şarkısını- her duyduğumda aklıma *Kuyucaklı Yusuf* gelir. Ya da tam tersi; *Kuyucaklı Yusuf*'tan söz edildiğinde "Dağlar" şiirinin dizeleri çalınır kulağıma. Sanki Yusuf'un ağzından yazmıştır **Sabahattin Ali** "Dağlar"ı. Belki de *Kuyucaklı Yusuf*, şiirin romana uyarlanmasıdır.

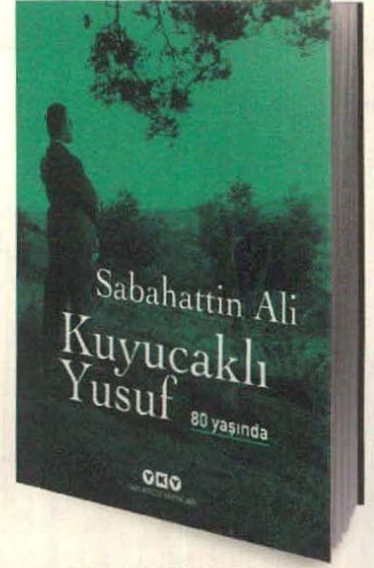
Hayranlık duyduğum bir yazar ve aydın olarak **Sabahattin Ali**'ye ve eserlerine objektif yaklaşmak,

bir yandan akıp giden zamana diğer yandan siyasi iktidarların sansür ve yasaklarına karşı 80 yıldır direnen *Kuyucaklı Yusuf* hakkında kısa bir yazı kaleme almak hiç kolay değil. Öyleyse romanın ufak tefek kusurlarını bir kenara bırakalım ve karakteristik yanlarına değinmeye çalışalım.

Öncelikle, Osmanlı döneminde geçmesine rağmen romanın barındırdığı siyasi ve toplumsal eleştirilerin Cumhuriyet dönemini de -bilhassa- kapsadığını söylemek gerekir. Güzin Dino'nun ifadesiyle, "Bir Balzac ya da Stendhal ve çok sayıda başka büyük gerçekçi romancı gibi, **Sabahattin Ali** de bir toplumun gerçekliğinin temel öğelerinden birinin, büyük kentlerin gerçekliğine gönderme yapan taşra yaşamından etkilendiğini anlamıştı." Böyle bir fikriyattan hareketle radikal eleştirisi için hikayesini çok iyi gözlemlediği taşraya yerleştirdi. Dönemsel farklılık yalnızca biçimseldi. Anadolu kasabalarında yüzyıllardır kurulu düzen değişmemişti; yoksullara, güçsüzlere, mazlumlara kurulan kumpas aynı kumpastı. Buna karşılık halkta en ufak bir aydınlanma belirtisi de yoktu. Yobazlık, aydın düşmanlığı, kadınların nesneleştirilmesi, gelenek göreneklerin yozlaşması, işte bütün bunlar taşranın yüzleşmesi gereken gerçekleriydi.

Sabahattin Ali bizzat tanıklık ettiği gerçekleri bir roman içerisinde dile getirirken çok canlı bir anlatım kurar. Yerlisiyle, memuruyla taşradan insan manzaraları, mekan ve doğa tasvirleri, hayata dair ayrıntılar, düşünler, dernekler, âdetler, geçen yüzyılın bir Anadolu kasabasını 21. yüzyıla taşıyacak güzelliktedir.

Romantizmin doğaya kaçış motifini *Kuyucaklı Yusuf*'ta toplumsal gerçekçi bir perspektifle kullanmıştı **Sabahattin Ali**. Son sahnede "modernleşen" kasabanın yozlaşmasından bunalan Yusuf'un dağlara çekilmesi romantizme özgü bir motif olmakla birlikte, dağlara çekilmenin isyancı özülle devrimci bir karaktere de sahiptir. **Sabahattin Ali** böylelikle devrim düşüncesinin içinde barındırdığı romantizmi de ortaya koymuştur. Ve aslında bu **Sabahattin Ali**'nin kendi karakteristiğidir. ■

KUYUCAKLI YUSUF

Sabahattin Ali
Yapı Kredi Yayınları
(80. yıl özel baskı)